

Advies over het toelatingsexamen arts/tandarts

Vlaamse Onderwijsraad
Koning Albert II-laan 37
BE-1030 Brussel
T +32 2 219 42 99

www.vlor.be
info@vlor.be

Wijs beleid door overleg

Advies op eigen initiatief

Uitgebracht door de Raad Hoger Onderwijs op 9 oktober 2018 met eenparigheid van stemmen

Vorbereiding: werkgroep Toelatingsexamen Arts/Tandarts op 16 november 2016, 14 december 2016, 1 februari 2017, 26 april 2017, 5 oktober 2017, 7 december 2017, 23 januari 2018, 15 maart 2018, 27 maart 2018, 26 april 2018, 19 juni 2018 en 28 juni 2018 onder voorzitterschap van Yvette Michotte

Dossierbeheerder: Isabelle De Ridder

INHOUD

1	SITUERING	3
2	DOEL VAN HET TOELATINGSEXAMEN	3
3	CONTINGENTERING VAN ARTSEN EN TANDARTSEN	3
3.1	WAAROM CONTINGENTERING?	3
3.2	HOE GEBEURT CONTINGENTERING?	4
3.3	WELKE EVOLUTIES ZIJN ER IN HET AANBOD ARTSEN/TANDARTSEN?	4
3.4	HOUDT HET CONTINGENT REKENING MET BUITENLANDSE (TAND)ARTSEN?	5
4	HET TOELATINGSEXAMEN ARTS/TANDARTS IN VLAANDEREN	6
4.1	VORM	6
4.2	VOORDELEN	7
4.3	BEDENKINGEN	7
4.3.1	De voorbereiding op het toelatingsexamen	7
4.3.2	Slaagkansen	8
4.3.3	De grote verantwoordelijkheid van het toelatingsexamen	8
4.3.4	Ongelijke doorstroom	8
4.3.5	Selectie van bepaalde profielen door de aard van het examen	9
4.3.6	Geen ideale afstemming tussen vraag en aanbod	10
5	AANBEVELINGEN	10
5.1	CONTINGENTERING: CORRECTE INSCHATTING EN VERMIJDEN VAN TEKORTEN	10
5.1.1	Nood aan correcte inschatting van noden en naleving in het hele land	10
5.1.2	Verhoging van het aantal opleidingsplaatsen en doelmatig gebruik van subquota	11
5.2	HET TOELATINGSEXAMEN BEHOUDEN	12
5.3	INZETTEN OP DIVERSER SAMENGESTELDE STUDENTENPOPULATIES	12
5.3.1	Een toegankelijke voorbereiding	13
5.3.2	Vroege sensibilisering in het secundair onderwijs	14
5.3.3	Inzetten van bijkomende testexpertise	14

5.3.4 Redelijke aanpassingen en andere vormen van ondersteuning	15
5.3.5 Alternatieven voor het onderdeel generieke competenties	15
5.3.6 Andere mogelijke instrumenten die de deelname van kansengroepen aan de opleiding (tand)arts kunnen stimuleren	16
5.4 STERKE NOOD AAN MONITORING, DATAVERZAMELING EN DATA-ANALYSE	17
5.4.1 Inzicht in de populatie van deelnemers en hun slaagkansen	17
5.4.2 Monitoring van het toelatingsexamen numerus fixus	18
5.4.3 Monitoring van de voorbereiding op het toelatingsexamen	18
6 TOT SLOT	18

1 Situering

De Vlor bracht in 2016 op vraag van minister Crevits een advies uit over de omschakeling van een numerus clausus naar een numerus fixus bij het toelatingsexamen arts/tandarts.¹ De raad was het grotendeels eens met deze hervorming. Hij ging er immers van uit dat hiermee het toelatingsexamen transparanter zou worden en daardoor ook toegankelijker. Hij somde wel een heel aantal randvoorwaarden op. Zo benadrukte hij de nood aan een goede communicatie over de hervorming, een degelijke voorbereiding en een correcte afstemming op de eindtermen aso en hamerde hij op het belang van een nauwgezette monitoring. Vanaf 2018 werkt het toelatingsexamen met een numerus fixus. De impact van de wijziging moet dus nog verder bekeken worden.

Voor de Vlor is het erg belangrijk dat kandidaat arts/tandartsen, met eenzelfde kennisniveau en vaardigheden, gelijke kansen krijgen.² Ook in het nieuwe toelatingsexamen blijft dat een aandachtspunt voor de raad. In dit nieuwe advies bekijkt hij of dat het geval is en bekijkt hij meteen ook of het toelatingsexamen arts/tandarts nog steeds noodzakelijk is, of er waardige alternatieven zijn en/of eventuele bijstellingen nodig zijn.

2 Doel van het toelatingsexamen

Het toelatingsexamen arts en tandarts is door de Vlaamse Gemeenschap ingevoerd in 1997³ als antwoord op de federale contingentering van artsen en tandartsen.⁴ Die legt het maximum aantal artsen en tandartsen vast die een vervolgopleiding mogen aanvatten. Het doel van het toelatingsexamen is om de instroom van studenten in lijn te brengen met dat contingent. Het voorkomt dat studenten geen toegang tot de vervolgopleiding zouden krijgen en het beroep niet (onmiddellijk) zouden kunnen uitoefenen. Daarnaast kan de overheid met het examen ook garanderen dat er een voldoende aantal kwalitatieve opleidingsplaatsen beschikbaar is, zowel in de basisopleiding als in de vervolgopleidingen (zowel voor huisartsen, arts-specialisten als tandartsen).

3 Contingentering van artsen en tandartsen

3.1 Waarom contingentering?

Met de contingentering van het aantal artsen en tandartsen wil de federale overheid een correcte planning van het medisch aanbod realiseren. Een overaanbod van artsen en tandartsen kan

---

¹ Vlaamse Onderwijsraad, Raad Hoger Onderwijs. [Advies over de omvorming van het toelatingsexamen arts/tandarts tot een vergelijkende proef](#), 8 maart 2016.

² Deelnemers met een gelijke voorkennis en met gelijke vaardigheden mogen niet hoger of lager scoren omwille van contextfactoren zoals gender, achtergrond etc.

³ Decreet van 24 juli 1996 en BVR van 2 februari 2001, telkens met latere wijzigingen.

⁴ Wet van 29 april 1996

immers leiden tot medische overconsumptie en een stijgende kost voor de ziekteverzekering.⁵ Elke (tand)arts moet in zijn praktijk ook een gegarandeerd minimum aan patiënten kunnen behandelen om zo zijn competenties up-to-date te houden. Als er te veel artsen zijn, dan daalt het aantal patiënten per (tand)arts.

3.2 Hoe gebeurt contingentering?

De federale overheid vult de contingentering in op voorstel van de nationale planningscommissie en legt ze vast in een koninklijk besluit. De planningscommissie gebruikt voor haar voorstel het verrijkt kadaster gezondheidsberoepen en een mathematisch model voor toekomstprojectie. Dit model houdt rekening met veranderingen rond praktijk, werkuren, aantrekkelijkheid van het beroep, financiering, case mix en taakdelegatie.⁶

Deze planning kan enkel gebeuren op basis van simulaties (waarvan de parameters niet altijd makkelijk in te schatten zijn). Bovendien kampt ze met het probleem van vertraagde gegevens. De commissie is voor de aanlevering van deze gegevens immers afhankelijk van andere instanties. Bovendien is het moeilijk om rekening te houden met toekomstige evoluties in de gezondheidszorg⁷ of met het profiel van de toekomstige (tand)arts, nieuwe gezondheidsmodellen,⁸ nieuwe beroepen in de gezondheidszorg⁹ en de inkomende en uitgaande mobiliteit van (tand)artsen.¹⁰

3.3 Welke evoluties zijn er in het aanbod artsen/tandartsen?

Om de gezondheidszorg kwaliteitsvol, toegankelijk en betaalbaar te houden, kiest de overheid voor een contingentering van artsen en tandartsen. Maar de gezondheidszorg evolueert snel. We stellen vandaag het volgende vast:

- 1 Volgens de berekeningen van de planningscommissie¹¹
  - stevent men voor tandartsen af op een tekort (zie ook 5.1.2);
  - neemt de ongelijke regionale spreiding van huisartsen toe;¹²

---

⁵ *Het aanbod van artsen in België. Huidige toestand en toekomstige uitdagingen.* 2008. Rapport van het Federaal Kenniscentrum voor de Gezondheidszorg (KCE) 196A. Het aantal artsen wordt beperkt uit vrees voor 'supplier induced demand'. De overheid vreest dat hoe meer artsen er zijn per inwoner, hoe meer deze geneigd zullen zijn extra zorgdiensten aan patiënten aan te bieden om voor zichzelf eenzelfde inkomensniveau te blijven garanderen. Gezien de kennis en vaardigheden van de arts, is de patiënt geneigd om op deze 'geïnduceerde vraag' in te gaan. De KCE vond geen evidence voor supplier induced demand bij huisartsen, wel bij specialisten. In rapport 229A wijst de KCE erop dat er ook een link is tussen overproductie en de vergoeding per prestatie. *Conceptueel kader voor de hervorming van de ziekenhuisfinanciering.* 2014. Rapport van het Federaal Kenniscentrum voor de Gezondheidszorg (KCE) 229A.

⁶ *Jaarverslag 2017 van de Planningscommissie – medisch aanbod. Opvolging van de planning van het medisch aanbod in België,* Cel Planning van de gezondheidszorgberoepen, DG Gezondheidszorg, FOD Volksgezondheid, Veiligheid van de Voedselketen en Leefmilieu, 2018.

⁷ Bijvoorbeeld big data, telegeneeskunde, bio-informatisering, health applicaties op smartphones, nieuwe technologieën, nadruk op preventie.

⁸ Bijvoorbeeld substitutie in de gezondheidszorg (de rol van verpleegkundigen, vroedvrouwen, apothekers, mondhygiënist) en een sterkere samenwerking (bijvoorbeeld meer groepspraktijken).

⁹ Koninklijke Academie voor Geneeskunde van België. 24 september 2016. *Advies over nieuwe beroepen in de gezondheidszorg.*

¹⁰ Nota van de Cel Planning van de gezondheidsberoepen. *Artsen: internationale mobiliteit.* Maart 2015.

¹¹ *Advies betreffende de contingentering van de artsen: het federale quota voor het jaar 2024 tot wijziging van het KB van 12 juni 2008 betreffende de planning van het medisch aanbod.* Formeel advies 2018-03 van de Planningscommissie - Medisch aanbod. 17 april 2018.

¹² Huisartsenarme regio's zijn gebieden met minder dan 90 huisartsen per 100.000 inwoners. In dunbevolkte gebieden ligt de grens op 120 huisartsen per 100.000 inwoners. In 2017 zijn er in Vlaanderen 204 van die huisartsenarme

- is de spreiding tewerkstelling in een ziekenhuis of in een privépraktijk niet optimaal voor bepaalde specialisaties. In bepaalde specialisaties kiezen teveel artsen voor een privépraktijk, wat leidt tot een tekort aan ziekenhuisartsen.
- 2 Het aantal artsen in België is volgens OESO-cijfers gemiddeld, maar de aangroei van het aantal artsen is laag in vergelijking met andere landen.¹³
  - 3 Het contingent spreekt zich niet uit over de verdeling van het aantal specialisten over de verschillende specialisaties. Vandaag wordt wel vastgesteld dat zich in bepaalde specialisaties een tekort voordoet, terwijl er een overaanbod is in andere (zie ook 5.1.2).¹⁴

3.4 Houdt het contingent rekening met buitenlandse (tand)artsen?

Het contingent is het aantal (tand)artsen dat aan de vervolgopleiding kan beginnen. Het quotum is het aantal studenten dat in de bacheloropleiding kan beginnen. Uit de literatuur blijkt dat we een onderscheid moeten maken tussen:

- buitenlandse studenten die in België gestudeerd hebben en zich hier vestigen. Zij maken deel uit van het quotum en van het contingent.¹⁵
- buitenlandse studenten die in België gestudeerd hebben maar zich in het buitenland vestigen. Zij maken deel uit van het quotum en eventueel van het contingent als zij in België de vervolgopleiding doen.
- buitenlandse studenten kunnen in België ook kandideren voor een vervolgopleiding. Zij maken geen deel uit van het quotum noch van het contingent.
- Vlaamse studenten die in België gestudeerd hebben maar zich in het buitenland vestigen. Zij maken deel uit van het quotum en eventueel van het contingent als zij in België een vervolgopleiding doen.
- artsen met een buitenlands diploma dat in België erkend wordt en hier het beroep van arts (huisarts of specialist) of erkend tandarts uitoefenen. Artsen uit de lidstaten van de Europese Unie krijgen – mits het nemen van een aantal administratieve stappen – automatisch toegang tot het beroep.¹⁶ Zij maken geen deel uit van het quotum noch van het contingent.¹⁷

---

zones geïdentificeerd. In 2016 waren dat er 185 (zie lijst prioritaire zones geldig van 1 juni 2017 tot 31 december 2018 van het Vlaams Agentschap Zorg en Gezondheid).

¹³ Health at a glance 2017. OECD indicators. Chapter on health workforce: number of doctors (overall number): https://www.keepeek.com/Digital-Asset-Management/oecd/social-issues-migration-health/health-at-a-glance-2017/doctors-overall-number_health_glance-2017-52-en#page1.

¹⁴ Zie ook Koninklijke Academie voor Geneeskunde van België. 1 september 2016. *Advies over het versterken van de aantrekkingskracht van de knelpuntspecialismen in de geneeskunde*.

¹⁵ Voor Vlaanderen bedroeg het aantal studenten met een andere nationaliteit 8% van de totale populatie in 2013-2014. In de Franse Gemeenschap bedroeg het aandeel toen in de eerste cyclus 26% en in de tweede 15%. Nota van de cel planning van het aantal gezondheidsberoepen. *Artsen: internationale mobiliteit*. Maart 2015.

¹⁶ Europese Richtlijn 2005/36/EG

¹⁷ Nota van de cel planning van het aantal gezondheidsberoepen. *Artsen: internationale mobiliteit*. Maart 2015. p.22: *Het totaal aantal artsen dat zijn beroep mag uitoefenen in België neemt toe sinds 2003. Die stijging geldt zowel voor huisartsen als voor specialisten, ongeacht of ze van Belgische of buitenlandse afkomst zijn. Het percentage huisartsen van buitenlandse afkomst neemt toe sinds 2003, maar bedraagt slechts 2,2% in 2013. Het percentage specialisten van buitenlandse afkomst neemt eveneens toe en gaat van 3,4% in 2003 naar 7,1% in 2013. Het percentage artsen zonder erkenning van buitenlandse afkomst neemt systematisch toe sinds 2003 en gaat van 7,0% in 2003 naar 24,1% in 2013. Het merendeel van deze buitenlandse artsen is afkomstig uit Nederland, Frankrijk en Luxemburg.*

Migratiebewegingen oefenen dus wel degelijk een invloed uit op het contingent en op het aantal beroepsactieve (tand)artsen. De inkomende en uitgaande mobiliteit van artsen en kandidaat-(tand)artsen is echter moeilijk voorspelbaar. Omdat de populatie in Vlaanderen steeds diverser wordt, is de tewerkstelling van buitenlandse (tand)artsen wel een meerwaarde.¹⁸

4 Het toelatingsexamen arts/tandarts in Vlaanderen

4.1 Vorm

Het toelatingsexamen (tand)arts zoals dat tot 2017 werd afgenomen, bestond uit twee onderdelen:

- 1 Kennis en inzicht in de wetenschappen (KIW) waarin vier wetenschappelijke disciplines bevestigd werden (wiskunde, chemie, fysica en biologie).
- 2 Informatie verwerven en verwerken (IVV), met een communicatieproef en een stilleestekstproef.

Het toelatingsexamen dat vanaf 2018 werd ingevoerd, bestaat nog steeds uit twee delen:

- 1 Kennis en inzicht in de wetenschappen (KIW) met vier aparte toetsen wiskunde, chemie, fysica, biologie;
- 2 Een examenonderdeel dat generieke competenties toetst (GC). Hierin komen twee toetsen aan bod:
  - CLEAR ('situational judgement test'). CLEAR toetst (inter)persoonlijke vaardigheden die voor een arts/tandarts van belang zijn;
  - VAARDIG (stilleesproef). VAARDIG toetst generiek cognitieve vaardigheden (zowel academische taalvaardigheid als redeneren en interpreteren aan de hand van tabellen en grafieken).

De vragen van het examen worden gecontroleerd op hun inhoudelijke validiteit, maar worden ook door taalexperten zonder medische achtergrond nagelezen. Zij hebben expertise in taalverwerving bij jongeren (18+) en met Nederlands voor anderstaligen. Het toelatingsexamen bestaat uit meerkeuzevragen. Kandidaat-studenten moeten op de twee delen (KIW en GC) minimaal de helft scoren om geslaagd te zijn.¹⁹

Tot in 2017 was het toelatingsexamen arts/tandarts een examen waarbij een absolute cesuur gehanteerd werd (ook numerus clausus genoemd). Hierbij worden de slaagcriteria ('cesuur') op voorhand bepaald. Wie aan deze criteria ('cesuur') voldoet, is geslaagd en wordt toegelaten tot de opleiding. Vanaf 2018 wordt een vergelijkend examen ingevoerd (ook numerus fixus genoemd). Dit is een proef waarbij het aantal geselecteerden bij voorbaat wordt bepaald. In het geval van arts/tandarts zal dit aantal in functie van het contingent moeten worden vastgelegd.²⁰

---

¹⁸ Voorlopig gaan echter vooral buitenlandse artsen uit Nederland, Frankrijk en Luxemburg in België aan de slag. Nota van de Cel Planning van de gezondheidsberoepen. *Artsen: internationale mobiliteit*. Maart 2015.

¹⁹ <https://www.toelatingsexamenartstandarts.be>

²⁰ De rangschikking van de geslaagden gebeurt in functie van het totale resultaat (KIW + GC). Voor 2018 is er een gunstige rangschikking tem positie 1102 (arts) of positie 135 (tandarts).

De eerst geplaatsten worden gunstig gerangschikt en kunnen zich inschrijven in de opleiding. Er is uiteraard slechts één zittijd.²¹ Vanaf 2018 is er een apart examen voor artsen en tandartsen.

4.2 Voordelen

Het inrichten van het toelatingsexamen arts/tandarts in Vlaanderen heeft een aantal voordelen:

- Het toelatingsexamen heeft tot nog toe grosso modo zijn doelstellingen bereikt:²²
  - Ongeveer 88 % van de startende studenten in de artsenopleiding behaalt het masterdiploma en 93 % daarvan stroomt door naar de gecontingenteerde vervolgopleiding;
  - Ongeveer 86% van de startende studenten in de opleiding tandarts behaalt het masterdiploma en 88% daarvan stroomt door naar de gecontingenteerde vervolgopleiding;
  - De afstemming tussen het aantal toegelaten studenten en het contingent bleek in Vlaanderen succesvol.
- Doordat het aantal studenten in de opleidingen arts en tandarts beperkt wordt, is de opleiding planbaar. Hierdoor kan er veel aandacht gaan naar het aanleren van vaardigheden in kleine groepen. De opleidingen zijn op die manier ook betaalbaar voor de Vlaamse overheid en de instellingen.
- Het aantal kwaliteitsvolle stageplaatsen in eerste en tweede lijn is beperkt. Door de beperking van het aantal studenten dat de opleiding kan aanvatten, is het aantal kwaliteitsvolle stageplaatsen voor de vervolgopleidingen beter te garanderen.
- Het testen van wetenschappelijke voorkennis garandeert een zekere standaard. De opleiding hoeft hiervoor in het curriculum dus geen tijd meer te voorzien en zo komt er meer ruimte vrij voor de verwerving van specifieke competenties.²³
- Een betere studievoortgang staat voor een kortere ‘time to graduation’, wat zowel maatschappelijk als economisch voordelig is.

4.3 Bedenkingen

4.3.1 De voorbereiding op het toelatingsexamen

De voorbereiding op het toelatingsexamen is niet voor alle leerlingen evident:

- Het toelatingsexamen arts/tandarts veroorzaakt een druk op het secundair onderwijs. Er zijn grote verschillen in de manier waarop de verschillende scholen dit aanpakken. Sommige secundaire scholen zetten sterk in op het toelatingsexamen en bieden hun leerlingen een extra-curriculair aanbod aan. Andere scholen doen dit niet.
- Er is een groot commercieel aanbod dat kandidaat-studenten tegen hoge bedragen klaarstoomt voor het toelatingsexamen. Dit legt bijkomende financiële drempels en remt gelijke toegang af.

---

²¹ De Vlor bracht over deze omvorming een advies uit: Vlaamse Onderwijsraad, Raad Hoger Onderwijs. [Advies over de omvorming van het toelatingsexamen arts/tandarts tot een vergelijkende proef](#), 8 maart 2016.

²² *Memorie van toelichting bij het voorontwerp van decreet houdende wijziging van het decreet van 30 april 2009 betreffende het secundair na secundair onderwijs en het hoger beroepsonderwijs en de Codex Hoger Onderwijs van 11 oktober 2013, wat betreft het hoger onderwijs*. 12 mei 2017.

²³ In de zesjarige opleiding arts worden bijvoorbeeld weinig of geen natuurwetenschappen opgenomen in het curriculum.

- Verschillende universiteiten richten een voorbereidingscursus in. Die wordt in verschillende varianten aangeboden. Het gaat meestal om een combinatie van online- en contactonderwijs. Elke universiteit legt hierin haar eigen accenten. Studenten hebben daarom vaak het gevoel dat ze al deze cursussen gevolgd moeten hebben. Deze cursussen zijn bovendien niet gratis. Ze vinden plaats in alle hoeken van Vlaanderen. Voor kansengroepen is dit veel minder evident. Blijkbaar zijn ook niet alle leerlingen op de hoogte van het bestaan van deze cursussen.
- De bestaande voorbereiding richt zich vooral op 18-jarige kandidaat-studenten. Voor zij-instromers²⁴ of anderstalige nieuwkomers is er geen specifieke voorbereiding voorzien.

4.3.2 Slaagkansen

In 2017 slaagde 21,6 % van alle deelnemers voor het toelatingsexamen.²⁵ Bovendien zijn er grote verschillen in slaagkansen tussen de verschillende studierichtingen in het secundair onderwijs.²⁶ De publieke opinie ervaaarde deze slaagcijfers over het algemeen als bijzonder laag. Het toelatingsexamen vanaf 2018 hanteert echter een numerus fixus, wat toelaat om de moeilijkheidsgraad beter af te stemmen op de eindtermen van het aso (zie ook 4.3.4). Wel is het zo dat, gezien de aard van de eindtermen die vandaag in het secundair onderwijs worden gehanteerd, er geen garantie is dat individuele leerlingen de eindtermen ook behalen.²⁷

4.3.3 De grote verantwoordelijkheid van het toelatingsexamen

De hoge slaagpercentages in de opleiding arts/tandarts betekenen dat iedereen die slaagt voor het toelatingsexamen, een zeer grote kans heeft om arts/tandarts te worden. De maatschappelijke verantwoordelijkheid van het toelatingsexamen is dus erg groot. De overheid moet er daarom zeker van zijn dat het toelatingsexamen:

- een valide instrument is dat doet wat het beoogt;
- voor alle kandidaat-studenten, gezien een gelijk niveau van kennis en vaardigheden, gelijke kansen biedt.

4.3.4 Ongelijke doorstroom

De Vlaamse overheid staat voor een evenredige arbeidsmarktparticipatie.²⁸ Ook de populatie van het beroep arts/tandarts moet de maatschappij van vandaag reflecteren. De uitdaging ligt er bijgevolg in om in de populatie van de opleiding arts/tandarts alvast een voldoende diversiteit te realiseren. Echter:

- De deelnemers aan het toelatingsexamen behoren tot een select publiek. Het zijn veelal leerlingen die net die richtingen van het secundair onderwijs volgden met een voldoende

²⁴ Zij-instromers stromen niet rechtstreeks vanuit het secundair onderwijs in het hoger onderwijs in.

²⁵ De referentiegroep had een slaagpercentage van 34,1%.

²⁶ Cijfergegevens voorgesteld door AHOVOKS op het symposium over de voorbereiding op het toelatingsexamen van 28 februari 2018: binnen de referentiegroep zijn de studierichtingen die het hoogst scoren op het toelatingsexamen (2017) Grieks-wiskunde (47%), wetenschappen-wiskunde (42%), Latijn-wiskunde (39%).

²⁷ Peilingsonderzoek 3^e graad aso: 14% van de leerlingen uit de studierichting wetenschappen-wiskunde behaalt de eindtermen wiskunde niet (2013-2014). <http://eindtermen.vlaanderen.be/peilingen/secundair-onderwijs/peilingen/colloquiumwiskunde.htm>

²⁸ Decreet houdende de evenredige participatie op de arbeidsmarkt. 8 mei 2002.

sterke component wiskunde en wetenschappen.²⁹ Onderzoek toont aan dat leerlingen uit kansengroepen veel minder aan deze richtingen participeren in het secundair onderwijs.³⁰

- Het is mogelijk dat het feit dat er een toelatingsexamen is, een heel aantal kandidaat-studenten, veelal uit kansengroepen, afschrikt.
- Onderzoeksgegevens tonen aan dat bepaalde groepen deelnemers lager scoren op het toelatingsexamen in zijn vorige vorm (tot 2017): vrouwelijke kandidaten³¹, deelnemers uit gezinnen met een lage SES of migratieachtergrond³² en deelnemers uit taalgemengde gezinnen.³³
- Het toelatingsexamen is ook verplicht voor nieuwkomers die de opleiding geneeskunde willen starten of later in de opleiding wensen in te stromen. Het examen veronderstelt een B2-niveau Nederlands. Dit is niet voor alle nieuwkomers evident.
- Eenmaal de student toegelaten is tot de opleiding (tand)arts, kan een bijkomende drempel de hoge kost van de opleiding zijn. Studenten zijn ook niet altijd goed op de hoogte van de ondersteuningsmogelijkheden (bijvoorbeeld vanuit studentenvoorzieningen).

Door een betere afstemming met het secundair onderwijs en een grotere transparantie over het aantal studenten dat zal toegelaten worden, biedt het nieuwe numerus fixus-toelatingsexamen mogelijks meer kansen aan alle deelnemers en leidt het dus misschien tot een meer evenredige participatie van kansengroepen aan de opleiding arts/tandarts. Door een absolute cesuur te hanteren, nam de moeilijkheidsgraad van het toelatingsexamen immers alsmear toe, omdat de examencommissie wilde vermijden dat het aantal geslaagden ver boven de norm van het contingent uitkwam. Door de numerus fixus in te voeren, kan opnieuw een betere afstemming gezocht worden met de eindtermen van het aso en zal de moeilijkheidsgraad naar alle waarschijnlijkheid dalen.³⁴ Hiervoor moet de evidentie echter nog verzameld worden (zie 5.4.2).

4.3.5 Selectie van bepaalde profielen door de aard van het examen

Het Vlaamse toelatingsexamen heeft een sterke cognitieve component, aangevuld met een test die peilt naar communicatieve vaardigheden. Deelnemers uit gezinnen met laagopgeleide ouders, lage inkomens, die wonen in niet-geprivilegieerde buurten, haalden lagere scores op

---

²⁹ In 2017 had 68% van de geslaagden in de referentiegroep (6^e jaar secundair onderwijs in een Belgische secundaire school, die 18 worden in het referentiejaar) een vooropleiding wetenschappen-wiskunde. Cijfers AHOVOKS, gepresenteerd op het symposium van 28 februari 2018 over de voorbereiding op het toelatingsexamen arts/tandarts.

³⁰ Spruyt, B., Roggemans, L. & In 't Veld, P. (2015). 'Begin niet zomaar aan toelatingsproeven.' *TH&MA: Tijdschrift voor Hoger onderwijs & Management*, 2015 (2), 26 -28. Dit onderzoek focust op anderstalige thuisomgeving en opleidingsniveau van de ouders. De Vlor definieert kansengroepen ruimer: Vlaamse Onderwijsraad, Raad Hoger Onderwijs. [Advies over de registratie van kansengroepen in het hoger onderwijs \(actualisering\)](#), 21 april 2015. Voor het secundair onderwijs kan verwezen worden naar de GOK-indicatoren: thuistaal, opleidingsniveau van de moeder, schooltoelage, buurt. *Decreet betreffende gelijke onderwijskansen*. 18 juni 2002.

³¹ Roggemans, L. & Spruyt, B. (2014). *Toelatingsproef (tand)arts: een sociografische schets van de deelnemers en geslaagden*. Brussel: VUB - vakgroep sociologie. p. 115: *Hoewel dubbel zoveel meisjes als jongens deelnemen aan het examen is het slaagpercentage van meisjes (13 en 19%) veel lager dan dat van jongens (23 en 25%)*.

³² Roggemans, L. & Spruyt, B. (2014). *Toelatingsproef (tand)arts: een sociografische schets van de deelnemers en geslaagden*. Brussel: VUB - vakgroep sociologie. p. 27: *De slaagkans voor deelnemers uit de laagst opgeleide gezinnen is 10%, de slaagkans verdubbelt voor deelnemers uit de hoogst opgeleide gezinnen*.

³³ Roggemans, L. & Spruyt B. (2014). *Toelatingsproef (tand)arts: een sociografische schets van de deelnemers en geslaagden*. Brussel: VUB - vakgroep sociologie. p. 119: *Deelnemers die thuis Nederlands spreken hebben een effectieve slaagkans van 77%, de Franstaligen 61% en de anderstaligen 43%*.

³⁴ Vlaamse Onderwijsraad, Raad Hoger Onderwijs. [Advies over de omvorming van het toelatingsexamen arts/tandarts tot een vergelijkende proef](#), 8 maart 2016.

beide onderdelen van het toelatingsexamen (tand)arts zoals dat tot nog toe bestond. Culturele verschillen – verschillen in thuistaal, contact met literatuur, enz. – werden ook waargenomen in het deel waarin leesvaardigheid centraal stond.³⁵ Maar aan cognitieve toetsen zijn echter ook een aantal nadelen verbonden:

- De vraag is of het selecteren op cognitieve vaardigheden ook de beste artsen en tandartsen oplevert. In denkoefeningen rond de arts van de toekomst wordt eerder een breed profiel naar voren geschoven, waarin communicatie alsmaar belangrijker wordt.
- Cohen en van Tright³⁶ geven aan dat cognitieve testen vooral een voorspellende waarde hebben voor het studiesucces in het begin van de studies.
- In HR-onderzoek is vastgesteld dat instrumenten die er het best in slagen de meest competente kandidaten te selecteren (zoals cognitieve testen) tegelijk de grootste etnische subgroepverschillen vertonen.³⁷
- Er is nooit een perfecte correlatie, wat betekent dat er op basis van het toelatingsexamen altijd ook 'foutieve' beslissingen genomen zullen worden: kandidaat-studenten die 'geschikt' zijn en uit de boot vallen en omgekeerd.

4.3.6 Geen ideale afstemming tussen vraag en aanbod

Vandaag stelt men een overaanbod vast in sommige specialisaties, terwijl er voor huisartsen, tandartsen en sommige specialisaties een tekort of een problematische geografische spreiding is. Ook de contingentering en het daaraan gekoppelde toelatingsexamen kunnen dus niet voorkomen dat de afstemming tussen de vraag en het aanbod in de vervolgopleiding, niet in alle disciplines ideaal is.

5 Aanbevelingen

5.1 Contingentering: correcte inschatting en vermijden van tekorten

5.1.1 Nood aan correcte inschatting van noden en naleving in het hele land

Met de contingentering van het aantal artsen en tandartsen wil de overheid een correcte planning van het medisch aanbod realiseren. De Vlor heeft vertrouwen in de federale planningscommissie die de contingenten vaststelt, maar benadrukt dat een correcte inschatting essentieel is. De planningscommissie moet hiervoor rekening houden met toekomstige noden en gebruik kunnen maken van recent cijfermateriaal. De contingenten moeten, meer dan vandaag het geval is, flexibel kunnen inspelen op maatschappelijke evoluties (zoals een meer diverse maatschappij) en een snel evoluerende gezondheidszorg. Zo benadrukt de planningscommissie zelf dat een contingent nog weinig zin heeft als er geen rekening kan gehouden worden met de instroom van buitenlandse (tand)artsen. Zij maken immers niet allemaal deel uit van het

---

³⁵ Roggemans, L. & Spruyt, B. (2014). *Toelatingsproef (tand)arts: een sociografische schets van de deelnemers en geslaagden*. Brussel: VUB - vakgroep sociologie, p.114.

³⁶ Cohen, J. & Van Trigt, A. (2015). 'Hoe krijg je de dokters die je wilt hebben?' *TH&MA: Tijdschrift voor Hoger onderwijs & Management*, 2015 (2), 30-34. Uit dit onderzoek blijkt dat niet-cognitieve testen (rond motivatie bijvoorbeeld) een matige voorspellende kracht hebben en persoonlijkheidstesten geen enkele voorspellende waarde hebben.

³⁷ Diversiteit-validiteitsdilemma. Zie bijvoorbeeld: Lievens F. & De Soete B. (2011). 'Instrumenten om personeel te selecteren in de 21ste eeuw'. *Onderzoek en Praktijk. Gedrag en organisatie* 24(1): 18-41.

contingent.³⁸ De Vlor pleit voor een gezond evenwicht tussen het aantal (tand)artsen dat hier is opgeleid en de instroom van (tand)artsen uit het buitenland.

Het is bovendien belangrijk dat het naleven van de contingenten in het hele land gebeurt. Als hiervan afgeweken wordt, komt de geloofwaardigheid van het principe van een contingent onder druk te staan. Daaraan is ook de geloofwaardigheid van het quotum in de opleidingen en van het toelatingsexamen gekoppeld. De Vlor benadrukte dit al in zijn advies van 2016.³⁹

5.1.2 Verhoging van het aantal opleidingsplaatsen en doelmatig gebruik van subquota

De Vlor is alvast tevreden dat de planningscommissie in haar meest recente cijfers rekening heeft gehouden met het tekort aan tandartsen.⁴⁰ Hij merkt wel op dat een aanpassing van het contingent slechts een eerste stap is. Die moet worden gevolgd door het creëren van meer opleidingsplaatsen. Dat is een grote investering die hogeronderwijsinstellingen niet alleen kunnen dragen. Als de overheid dit belangrijk vindt, dan moet zij hiervoor op korte termijn de nodige middelen vrijmaken. Ook de impact van de nieuwe bacheloropleiding mondzorg op het zorgaanbod moet in deze overwegingen meegenomen worden.

Met de zesde staatshervorming⁴¹ is de bevoegdheid voor de erkenning van de gezondheidszorgberoepen en voor de bepaling van de subquota voor artsen en tandartsen van de federale naar de Vlaamse overheid overgeheveld.⁴² Het werken met Vlaamse subquota (naast de federale quota), zoals dit nu voorzien is, laat toe om aan het probleem van de knelpunten in de specialisaties op Vlaams niveau te werken.⁴³ Vermeden moet worden dat er zich een tekort voordoet in bepaalde specialisaties, maar ook dat afgestudeerde specialisten niet in hun specialisme aan de slag kunnen.⁴⁴

De Vlor beveelt aan dat een aparte Vlaamse technische commissie aan het werk gaat, die verder werkt met de cijfers van de federale planningscommissie en deze vertaalt naar de specifieke Vlaamse context zodat tekorten en een overaanbod aangepakt kunnen worden. Deze technische commissie moet vooral bestaan uit analisten-experten gezondheidszorg aangevuld met buitenlandse experts en vertegenwoordigers van de Vlaamse administratie zowel uit het

---

³⁸ Koninklijk besluit tot wijziging van het koninklijk besluit van 12 juni 2008 betreffende de planning van het medisch aanbod (quota artsen 2024). 8 juni 2018.

³⁹ Vlaamse Onderwijsraad, Raad Hoger Onderwijs. [Advies over de omvorming van het toelatingsexamen arts/tandarts tot een vergelijkende proef](#). 8 maart 2016.

⁴⁰ Koninklijk besluit tot wijziging van het koninklijk besluit van 19 augustus 2011 betreffende de planning van het aanbod van de tandheelkunde (quota tandartsen 2023). 8 juni 2018.

⁴¹ Vanaf 1 januari 2016.

⁴² Koninklijk besluit tot wijziging van het koninklijk besluit van 12 juni 2008 betreffende de planning van het medisch aanbod (quota artsen 2024). 8 juni 2018.

⁴³ Een voorstel hiervoor werd uitgewerkt door de Koninklijke Academie voor Geneeskunde van België 1 september 2016. *Advies over het versterken van de aantrekkingskracht van de knelpuntspecialismen in de geneeskunde*.

⁴⁴ Hierbij stelt zich ook de vraag naar de verloning van specialisaties: een meer vergelijkbare verloning zou het de student mogelijk maken om zijn keuze voornamelijk te baseren op motivatie en minder op economische motieven. Zie ook Koninklijke Academie voor Geneeskunde van België. 1 september 2016. *Advies over het versterken van de aantrekkingskracht van de knelpuntspecialismen in de geneeskunde* en Koninklijke Academie voor Geneeskunde van België. 1 september 2016. *Advies over het versterken van de aantrekkingskracht van de knelpuntspecialismen in de tandheelkunde*.

beleidsdomein Onderwijs als uit het beleidsdomein Zorg en Gezondheid om zo de doorstroom van opleiding naar beroep te bewaken.

5.2 Het toelatingsexamen behouden

De Vlor lijstte hierboven een aantal bedenkingen bij het toelatingsexamen arts/tandarts op (zie 4.3). Men zou hieruit kunnen besluiten dat de voordelen niet opwegen tegen de nadelen van een toelatingsexamen en er daarom voor kiezen om het toelatingsexamen af te schaffen. Echter:

- Aan de toelatingsproef geneeskunde van 2017 namen ongeveer 6000 kandidaat-studenten deel. Om dit cijfers enigszins in overeenstemming te brengen met het contingent, blijft selectie noodzakelijk.
- In de meeste Europese landen wordt de toegang tot de opleiding geneeskunde op de een of andere manier beperkt om de gezondheidszorg en het opleidingsaanbod betaalbaar te houden.⁴⁵
- Het toelatingsexamen schrappen en het toegankelijk maken van de opleiding arts/tandarts voor alle houders van een diploma secundair onderwijs, heeft een aantal maatschappelijke gevolgen:
  - Het studierendement en de studievoortgang in de opleidingen arts/tandarts zal dalen.
  - De opleidingscapaciteit aan de universiteiten is hier vandaag niet op voorzien omwille van pedagogische ontwikkelingen waarbij de opleiding meer in kleine groepen en via individuele bedside teaching (onderwijs aan het ziektebed) wordt georganiseerd. Een brede toegang tot de opleidingen zou een aanzienlijke bijkomende investering van de overheid vragen. Of de overheid hierop ingaat, is een maatschappelijke en politieke keuze.

Sinds 2017 organiseert ook de Franse Gemeenschap een toelatingsexamen geneeskunde. De Vlor pleit voor een uitwisseling van kennis en expertise tussen de twee gemeenschappen.⁴⁶

5.3 Inzetten op diverser samengestelde studentenpopulaties

De Vlor is sterk bezorgd over het feit dat de studentenpopulatie in de opleiding geneeskunde/tandheelkunde weinig divers is, waardoor ook het artsen- en tandartsenkorps grotendeels homogeen samengesteld blijft. Als de overheid een selectiemechanisme hanteert, dan moet dit leiden tot een afspiegeling van de huidige diverse maatschappij in opleiding en beroep. Dit is vandaag onvoldoende het geval (zie 4.3.4). De Vlor vraagt de overheid daarom in de volgende paragrafen om een aantal maatregelen te nemen die ervoor zorgen dat het gebruik van het toelatingsexamen geen bijkomende drempel vormt en leidt tot een meer representatieve samenstelling van de opleiding en het beroep.

---

⁴⁵ Toelichting van Jan Eggermont, voorzitter van de examencommissie, op de Vlor-werkgroep arts/tandarts van 16 november 2016.

⁴⁶ In de Duitstalige Gemeenschap worden geen opleidingen geneeskunde georganiseerd. Kandidaat-studenten uit deze gemeenschap moeten dus aansluiten bij het examen van de andere gemeenschappen. Ook over deze problematiek kunnen de gemeenschappen best overleggen.

5.3.1 Een toegankelijke voorbereiding

De Vlor vindt het belangrijk dat de voorbereiding die het **secundair onderwijs** biedt in die studierichtingen met een voldoende grote component wiskunde en wetenschappen, een redelijke kans op slagen op het toelatingsexamen garandeert. Hiervoor is een performant secundair onderwijs nodig, waar alle leerlingen ongeacht hun achtergrond, gelijke onderwijskansen krijgen en het niveau van de vooropgestelde eindtermen kunnen halen.

Als er daarnaast een **specifieke voorbereiding** op het toelatingsexamen wordt voorzien, dan moet dit een niet-commercieel, kwalitatief, laagdrempelig en betaalbaar aanbod zijn.⁴⁷ De Vlor vindt het een goede eerste stap dat op de website van de overheid over het toelatingsexamen, de niet-commerciële voorbereidende initiatieven met een beschrijving zijn opgenomen. De Vlor vraagt:

- de universiteiten om verder onderling te overleggen over hun aanbod, dit meer af te stemmen en indien mogelijk samen te werken. Hiervoor zijn een aantal eerste stappen gezet. Zo organiseerde de overheid een colloquium waar de universiteiten ervaringen uitwisselden. De Vlor vraagt de overheid alvast om een opvolging daarvan te organiseren.
- dat het aanbod van de universiteiten niet-concurrentieel blijft.
- om sociale correcties op het inschrijvingsgeld voor dergelijke cursussen te voorzien.
- de overheid en de universiteiten om een gerichte communicatie te voeren, om zo ook kansengroepen naar deze voorbereiding toe te leiden.
- dat de overheid het coördinerend initiatief neemt voor de organisatie en communicatie van deze initiatieven.
- om te bekijken of deze cursussen ook voldoende aandacht besteden aan de voorbereiding op het deel 'generieke competenties'.

De Vlor stelt voor om verder de mogelijkheden te onderzoeken van **een voorbereidend jaar** voor kandidaat-studenten die in het secundair onderwijs een studietraject volgden dat onvoldoende voorbereidt op de opleiding die zij in het hoger onderwijs willen aanvatten (bijvoorbeeld de opleiding geneeskunde). Een dergelijk jaar moet in overleg tussen het secundair en het hoger onderwijs tot stand komen. Tijdens dit voorbereidend jaar kunnen wetenschappen en wiskunde aan bod komen. Daarnaast kan ook gewerkt worden aan een (specifiek) aanbod Nederlands, zowel voor anderstalige als voor Vlaamse studenten die hier nood aan hebben.

Kandidaat-studenten die eerst niet slaagden op het toelatingsexamen arts/tandarts en nadien **een (deel van een) andere opleiding** volgden (bijvoorbeeld biomedische wetenschappen) hebben vaak daarna wel een goede kans op slagen op het toelatingsexamen. Blijkbaar werken deze studenten in de tussentijd een aantal tekorten bij. Bovendien kunnen zij, als ze toegelaten worden tot de opleiding (tand)arts, voor een aantal vakken een vrijstelling krijgen. Op sommige opleidingsplaatsen lijkt deze specifieke zij-instroom de diversiteit in de opleiding ten goede te komen, al zijn hierover geen cijfers beschikbaar. De Vlor vraagt hierover cijfers bij te houden om de relevantie van deze zijstroom te kunnen bekijken. In afwachting van de inrichting van een voorbereidend jaar, moeten de diverse instanties die studieadvies geven, deze weg ook duidelijk aan kandidaat-studenten communiceren.

---

⁴⁷ Vlaamse Onderwijsraad, Raad Hoger Onderwijs. [Advies over de omvorming van het toelatingsexamen arts/tandarts tot een vergelijkende proef](#), 8 maart 2016.

5.3.2 Vroege sensibilisering in het secundair onderwijs

Deelnemers aan het toelatingsexamen hebben vaak een familielid dat werkzaam is in de gezondheidssector, komen uit taalhomogene gezinnen en hebben een West-Europese achtergrond.⁴⁸ Vroege **sensibilisering** (vanaf de eerste graad in het secundair onderwijs), het inzetten van **rolmodellen** maar ook een goede **studiekeuzebegeleiding en studieloopbaanbegeleiding** doorheen het secundair onderwijs kunnen alle leerlingen aanmoedigen om te kiezen voor die studierichtingen met voldoende wiskunde en wetenschappen. Het is vooral belangrijk dat leerlingen zich bewust zijn van de consequenties van hun keuzes.

Studentenjobs zijn ook een goede manier om de zorgsector te leren kennen. Zo kunnen jongeren kennismaken met deze sector en de stap naar een opleiding arts/tandarts makkelijker zetten. Via specifieke stimuleringsprogramma's kunnen eventueel een aantal van deze studentenjobs voorbehouden worden voor leerlingen met een migratieachtergrond.⁴⁹

Ook **mentoringprojecten** kunnen leerlingen uit het secundair onderwijs helpen bij hun studiekeuze en kunnen hen wegwijs maken in de voorbereiding op het toelatingsexamen arts/tandarts. Via individuele coaching kunnen leerlingen die geen netwerk in de gezondheidszorg hebben, deze sector leren kennen. Geëngageerde professionals of studenten geneeskunde kunnen mentoren zijn.

5.3.3 Inzetten van bijkomende testexpertise

Het is mogelijk dat de vorm van het toelatingsexamen, bepaalde deelnemers bevoordeelt of benadeelt. Dit is eigen aan testsituaties, maar moet uiteraard zoveel mogelijk beperkt worden. Als de monitoring (zie 5.4) vaststelt dat dit inderdaad het geval is, dan moet de overheid het toelatingsexamen bijsturen. De Vlor denkt hierbij bijvoorbeeld aan het al dan niet gebruiken van meerkeuzevragen, het testen van vragen op culturele bias of op taalsensitiviteit, etc. De raad wijst erop dat er in Vlaanderen in het kader van het opstellen van bijvoorbeeld intelligentietesten⁵⁰ al heel wat expertise opgebouwd is over het cultuurneutraal maken van dergelijke testen. Hij stelt voor deze expertise ook voor het toelatingsexamen arts/tandarts in te zetten.

De Vlor beveelt aan om blijvend in te zetten op een grondige taalkundige screening van de vragen om zo na te gaan of ze eenduidig, helder en begrijpelijk geformuleerd zijn voor alle groepen deelnemers. De experts die hierbij betrokken zijn moeten expertise hebben over taalontwikkeling bij Vlaamse jongeren én bij anderstalige jongeren om ook aan hen maximale

---

⁴⁸ Specifiek voor Brussel: Roggemans, L. & Spruyt B. (2014). *Toelatingsproef (tand)arts: een sociografische schets van de deelnemers en de geslaagden*. Brussel: Onderzoeksgroep TOR – VUB.

⁴⁹ De studie van Roggemans & Spruyt geeft aan dat (p. 32) 60% van de deelnemers aan het toelatingsexamen aangeeft een arts binnen de familie of vrienden te hebben, en 80% van de deelnemers heeft familie of vrienden die binnen de gezondheidszorg werken. Roggemans, L. & Spruyt B. (2014). *Toelatingsproef (tand)arts: een sociografische schets van de deelnemers en de geslaagden*. Brussel: Onderzoeksgroep TOR – VUB.

⁵⁰ Bijvoorbeeld de Wechsler Intelligence Scale for children. De WISC is een instrument om de intellectuele capaciteiten van kinderen van 6 tot en met 16 jaar in te schatten.

kansen tot instroom in de opleidingen arts en tandarts te garanderen. Taal moet hierbij in de eerste plaats als een vehikel fungeren om de vragen bij de deelnemer af te leveren.

5.3.4 Redelijke aanpassingen en andere vormen van ondersteuning

Deelnemers met een functiebeperking krijgen faciliteiten bij het afleggen van het examen. De Vlor vraagt zich echter af of ook deelnemers met taalachterstand geen gebruik zouden kunnen maken van een aantal ondersteunende maatregelen.⁵¹ Zij zouden een woordenboek kunnen gebruiken of meer tijd kunnen krijgen voor het afleggen van het toelatingsexamen. Het verlenen van meer tijd is een eenvoudige, inclusieve maatregel die voor heel wat deelnemers een aantal drempels kan opheffen. De Vlor stelt daarom voor om te onderzoeken wat de invloed is van deze factoren op de resultaten van de deelnemers (uit kansengroepen en andere). Ook de resultaten van het examen van 2018 waar de deelnemers meer tijd per vraag kunnen besteden in vergelijking met voorgaande jaren, moeten in deze overweging meegenomen worden.

Als uit de monitoring (zie 5.4) blijkt dat bepaalde groepen, ondanks een zelfde niveau van kennis en vaardigheden, slechter scoren op het toelatingsexamen, moet de overheid corrigerende maatregelen nemen. De Vlor verwijst hierbij naar het Vlaamse gelijkekansendecreet dat positieve acties onder de vorm van specifieke maatregelen toelaat om ongelijkheden te bestrijden (zie ook de voorstellen in 5.3.6).⁵²

5.3.5 Alternatieven voor het onderdeel generieke competenties

De Vlor heeft volgende alternatieven overwogen die meer naar de motivatie van de kandidaten peilen of de geschiktheid van de persoon als arts in beschouwing nemen:

- Het uitschrijven van een motivatie en het aangeven van twee referenties:
De Universiteit van Nijmegen testte dit uit, maar stootte uiteindelijk op sociaal wenselijk gedrag en een sociale bias. Onderzoek toont bovendien aan dat een vraag naar motivatie niet geschikt is om een onderscheid te maken tussen de kandidaten.⁵³
- Het lopen van een zorgstage:
Een dergelijke stage heeft een meerwaarde voor de maatschappij en stelt de jongere in staat om kennis te maken met een zorgberoep. Aan dit systeem is echter een hoge kost verbonden en het bevoordeelt mogelijks ook jongeren met connecties in de zorgwereld.
- De stationsproef met simulatiepatiënten:
Dit blijken waardevolle proeven te zijn,⁵⁴ maar zijn zo arbeidsintensief dat ze moeilijk te organiseren zijn voor 6000 deelnemers.

Als uit monitoring en analyse blijkt dat studenten uit kansengroepen vooral lager scoren op het generieke gedeelte en hierin geen verbetering vastgesteld wordt, dan moet verder gezocht worden naar bijkomende taalondersteuning of alternatieven.

---

⁵¹ De Vlor is er zich van bewust dat hiervoor dan ook een attestingssysteem moet worden voorzien, maar denkt dat dit via de gegevens van het secundair onderwijs of NT2-opleidingscentra kan gebeuren.

⁵² Decreet houdende een kader voor het Vlaamse gelijkekansen- en gelijkebehandelingsbeleid, 10 juli 2008 (artikel 26).

⁵³ Wouters, A. (2016). *Effects of medical school selection on the motivation of the student population and applicant pool. Proefschrift ter verkrijging van de graad Doctor*. Amsterdam: Vrije Universiteit Amsterdam.

⁵⁴ Cohen, J. & Van Trigt, A. (2015). 'Hoe krijg je de dokters die je wilt hebben?' *TH&MA: Tijdschrift voor Hoger onderwijs & Management* 2015 (2): 30-34.

5.3.6 Andere mogelijke instrumenten die de deelname van kansengroepen aan de opleiding (tand)arts kunnen stimuleren

De Vlor verzamelde een aantal instrumenten die het beleid (bijkomend) kan inzetten om de deelname van kansengroepen aan de opleidingen (tand)arts te stimuleren. Aan het gebruik van elk van deze instrumenten zijn voor- en nadelen verbonden en elk van deze instrumenten heeft voor- en tegenstanders. Er is er niet een dat op eensgezinde steun kan rekenen, veelal omdat de impact ervan moeilijk in te schatten is. De Vlor vindt het vooral pistes om verder te exploreren in simulaties en onderzoek en wil ze daarom aan de overheid ter inspiratie meegeven. Vooral als uit de monitoring blijkt dat de participatie van kansengroepen problematisch blijft (5.4).

5.3.6.1 Invoeren van (sub)quota⁵⁵

Het invoeren van subquota voor subdoelgroepen waarvan men weet dat ze mogelijks benadeeld worden door het gebruik van de toelatingsproef kan een optie zijn. Hoewel quota nog steeds aanleiding geven tot discussies, heeft het gebruik ervan in het buitenland, bijvoorbeeld in Zuid-Afrika, goede resultaten opgeleverd en stelt men in deze landen een grotere deelname van kansengroepen aan de samenleving vast. Uiteraard zijn er aan het gebruik van subquota ook een aantal nadelen verbonden.⁵⁶

5.3.6.2 Loting

Nederland gebruikte geruime tijd een lotingsysteem.⁵⁷ Dit systeem bouwde echter grotendeels voort op de resultaten van het gestandaardiseerde, landelijke examen. Vlaanderen heeft geen dergelijk examen waardoor dit systeem dus moeilijk overgenomen kan worden.

In Vlaanderen zou men wel kunnen kiezen voor een lotingssysteem waarbij men loot uit de geslaagden op het toelatingsexamen. De vraag is echter of dit dan uiteindelijk een meer heterogene groep studenten oplevert. Dit soort van loting kan de overheid wel simuleren, mits zij beschikt over de kenmerken van de deelnemers aan de toelatingsproef (zie 5.4.1).

5.3.6.3 Decentrale selectie

Nederland gebruikt vandaag een decentrale selectie: universiteiten selecteren zelf hun aankomende studenten. Zij kunnen zo die studenten toelaten die het meest gemotiveerd zijn en van wie zij verwachten dat ze het best aansluiten bij de aanpak van de instelling. Zij baseren zich hiervoor grotendeels op de resultaten van het gestandaardiseerde examen op het einde van het secundair onderwijs. Omdat Vlaanderen geen gestandaardiseerde toetsen kent op het einde van het secundair onderwijs, is het sowieso moeilijk dit systeem over te nemen. Bovendien kan het systeem leiden tot een zekere selectie-willekeur. Elke universiteit beslist immers autonoom over de toelatingcriteria.

5.3.6.4 Actieve rekrutering

In dit systeem rekruteert men in het secundair onderwijs actief studenten uit kansengroepen waarvan men vermoedt dat ze potentieel hebben voor het volgen van de opleiding arts/tandarts.

---

⁵⁵ De Maeseneer, J. 6 maart 2017. *Maatschappelijke verantwoordelijkheid van het toelatingsexamen arts en tandarts*. Discussietekst t.a.v. de Vlor-werkgroep toelatingsexamen arts/tandarts.

⁵⁶ Vooral de definitie van specifieke doelgroepen en hun verhouding tot andere doelgroepen moet goed in kaart gebracht worden. Dit is niet altijd eenvoudig.

⁵⁷ Zie bijvoorbeeld: Wouters, A. (2016). *Effects of medical school selection on the motivation of the student population and applicant pool. Proefschrift ter verkrijging van de graad Doctor*. Amsterdam: Vrije Universiteit Amsterdam.

Het is de bedoeling om, via specifieke trajecten, kandidaat-studenten zo voor te bereiden dat ze met een grote kans op succes aan het toelatingsexamen kunnen deelnemen. Samenwerking met de leerkrachten secundair onderwijs is hierbij essentieel.

5.4 Sterke nood aan monitoring, dataverzameling en data-analyse

De Vlor vraagt met aandrang dat de overheid meer data verzamelt over de deelnemers aan het toelatingsexamen, hun slaagkansen, hun achtergrond en de manier waarop ze zich voorbereiden. Deze data moeten de overheid de kans geven om een beter inzicht te krijgen in de instroom en doorstroom van deze deelnemers. Indien nodig, moeten ze het mogelijk maken het beleid hierrond bij te sturen. De Vlor vraagt de overheid voor deze monitoring de nodige middelen en personeelsinzet te voorzien.

De Vlor is alvast tevreden met de doorstart van de begeleidingscommissie die de overheid op korte termijn voorziet. De Vlor is van mening dat de begeleidingscommissie een coördinerende rol moet spelen in de monitoring en in het aanbod van toegankelijke voorbereiding op het toelatingsexamen.

5.4.1 Inzicht in de populatie van deelnemers en hun slaagkansen

De Vlor stelt vast dat er weinig op systematische wijze verzamelde gegevens beschikbaar zijn over de samenstelling van de studentenpopulatie van de opleidingen arts/tandarts en de populatie van de deelnemers aan het toelatingsexamen. Ook de slaagkansen van bijvoorbeeld kansengroepen moeten van dichterbij worden opgevolgd. Er is bovendien weinig onderzoek naar de oorzaken van een eventuele afwijkende samenstelling t.o.v. de andere opleidingen in het hoger onderwijs. Nochtans is hier grote nood aan.

De Vlor vraagt de overheid daarom om de samenstelling van de populatie na te gaan van:

- de deelnemers aan het toelatingsexamen;
- de geslaagden (gunstig gerangschikten en de anderen);
- de studenten aan de opleiding arts/tandarts en in hoeverre die verschilt van de andere opleidingen;
- de deelnemers aan het toelatingsexamen/studenten van de opleiding geneeskunde/tandarts die eerst een (deel van) een andere opleiding in het hoger onderwijs volgden.

De Vlor is hierbij geïnteresseerd in de slaagkansen van deelnemers/studenten met een migratie-achtergrond, met een andere thuistaal dan het Nederlands, deelnemers met een functiebeperking en/of met een studietoelage. Ook een differentiatie naar geslacht, regio (woonplaats en school), studierichting is noodzakelijk. Voor de slaagkansen op het toelatingsexamen, moeten ook de resultaten op de verschillende examenonderdelen gemonitord worden.

De Vlor stelt voor om in eerste instantie te focussen op de deelnemers/studenten die instromen vanuit het Vlaamse secundair onderwijs. Hierbij kan dan gebruik gemaakt worden van de databank secundair onderwijs en de gegevens die de GOK-indicatoren opleveren.

Als blijkt dat bepaalde subgroepen lager scoren, dan moet verder onderzoek gedaan worden naar de oorzaken hiervan en verder nagedacht worden over remediëring of alternatieven. Ook naar het effect hiervan moet meer onderzoek gebeuren. Dan kan bijvoorbeeld bekeken worden of loting een meer diverser samengestelde populatie zou opleveren.

5.4.2 Monitoring van het toelatingsexamen numerus fixus

De Vlor vraagt de overheid om met de grootste zorg de effecten van de numerus fixus op te volgen en na te gaan of het studentenpubliek hiermee mogelijks diverser wordt. De Vlor ging er in zijn advies van 2016 immers vanuit dat door de overgang naar een numerus fixus, de moeilijkheidsgraad van het toelatingsexamen zou afnemen, waardoor de slaagkansen van kansengroepen ook kunnen toenemen.⁵⁸ Dit betekent dat de Vlor vraagt om ook historische gegevens in de analyses te betrekken. Hij denkt dat het mogelijk moet zijn om gegevens tot 5 jaar geleden op te nemen.

5.4.3 Monitoring van de voorbereiding op het toelatingsexamen

De Vlor gaat ervan uit dat de voorbereiding op het toelatingsexamen gebeurt in het secundair onderwijs. Als er daarnaast nog een voorbereiding wordt voorzien, dan moet zij toegankelijk, kwaliteitsvol en betaalbaar zijn.

Vandaag wordt een specifieke voorbereiding op het toelatingsexamen door de verschillende universiteiten aangeboden. Deze modules zijn zeer succesvol, maar het is onduidelijk wie hieraan deelneemt en wat de impact ervan op de resultaten van de toelatingsproef zijn. De Vlor vraagt dit te monitoren.

6 Tot slot

De Vlor denkt in dit advies na over het toelatingsexamen arts/tandarts. Hij somt er de voordelen van op en lijst eveneens een aantal nadelen op. Alle factoren in acht genomen, concludeert de Vlor dat om de toelating tot de opleiding geneeskunde/tandheekunde enigszins behapbaar te houden, een toelatingsexamen best behouden blijft.

De Vlor dringt er wel op aan dat de overheid voldoende aandacht blijft besteden aan de correcte inschatting van het contingent. Hij vindt het feit dat Vlaanderen sinds de zesde staatshervorming subquota voor artsen en tandartsen kan bepalen, een momentum is dat toelaat om te werken aan de knelpunten in de specialisaties op Vlaams niveau. Tekorten kunnen opgelost worden door aan het contingent te sleutelen, maar dit is slechts een eerste stap die moet gevolgd worden door het creëren van meer opleidingsplaatsen. Als de overheid dit belangrijk vindt, dan moet zij hiervoor de nodige financiering voorzien.

De Vlor bepleit in dit advies een sterkere monitoring van de deelnemers aan het toelatingsexamen en de gunstig gerangschikten, de effecten van de overgang naar de numerus fixus en de effecten van de voorbereidingscursussen. De Vlor vindt dat de opvolging van het toelatingsexamen dringend nog sterker dan vandaag moet gebeuren. Als immers uit deze

---

⁵⁸ Vlaamse Onderwijsraad, Raad Hoger Onderwijs. [Advies over de omvorming van het toelatingsexamen arts/tandarts tot een vergelijkende proef](#), 8 maart 2016.

gegevens blijkt dat bepaalde groepen systematisch minder goed scoren of zelfs niet deelnemen aan het toelatingsexamen, dan moet verder gezocht worden naar oplossingen en moet er verder nagedacht worden over ondersteunende of alternatieve instrumenten. De nauwgezette analyse van deze data kan niet langer uitgesteld worden. Hiervoor moet de overheid mensen en middelen vrijmaken.

Ondertussen blijft de Vlor bezorgd over de weinig diverse samenstelling van de populatie van de studenten geneeskunde en tandheelkunde. Hij stelt daarom een aantal bijstellingen voor waar ook vandaag al aan kan gewerkt worden: een toegankelijke voorbereiding op het toelatingsexamen, een vroege oriëntering in het secundair onderwijs, inzetten op bijkomende testexpertise, verder nadenken over redelijke aanpassingen.

Isabelle De Ridder
secretaris Raad Hoger Onderwijs

Dylan Couck
ondervoorzitter Raad Hoger Onderwijs